

СКРЯБІНІОЗИ – НЕБЕЗПЕЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ СВІЙСЬКИХ КУРЕЙ ТА ІНДИКІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Н. О. СТЕПАНОВА, молодший науковий співробітник
М. В. БОГАЧ, доктор вет. наук, професор
Одеська дослідна станція ННЦ «ІЕКВМ», Одеса
В. В. КОРНЮШИН, доктор біол. наук, професор
О. Б. ГРЕБЕНЬ, кандидат біол. наук, науковий співробітник
Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ
E-mail: stepanova_n@bk.ru

Анотація. Наведено дані щодо поширення скрябініозів курей у господарствах різного типу на територіях південної України. Зареєстровано два види скрябіній: *Skrjabinia (Skrjabinia) cesticillus* та *Skrjabinia (Movsesiania) fedjushini*. Наведено оригінальний ключ для визначення видів дафенід курей та індиків. З'ясована залежність між зараженістю курей (екстенсивністю та інтенсивністю інвазії) та способом їх утримання; описано сезонну та вікову динаміку інвазії. Запропоновано комплекс заходів щодо лікування та профілактики скрябініозів.

Ключові слова: скрябініози, свійські кури, свійські індики, Південь України

Актуальність. Скрябініози – поширені гельмінтозні захворювання свійських та диких куриних птахів, спричинені паразитуванням у тонкому кишечнику кількох видів стрічкових червів з роду *Skrjabinia (Davaineidae)*.

Вид *Skrjabinia (Skrjabinia) cesticillus* (Molin, 1858) поширений у всесвітньо, реєструється на всіх континентах, де є свійські кури. Звичайний паразит свійських курей в усіх суміжних з Україною країнах, подекуди реєструється у індиків та цесарок. У Росії поширений майже по всій території, зокрема у Передкавказзі та на Кавказі. Відомий також з Білорусі, Польщі, Чехії та Словаччини, Угорщини, Румунії.

Skrjabinia (Movsesiania) fedjushini (Skutar, 1963) відомий у Молдові, де вперше описаний у свійських курей. Також знайдений в Україні, Півдні Росії, (Краснодарський, Ставропольський краї, Північний Кавказ), а також у Закавказзі та Болгарії. Отже, поширення *S. (M.) fedjushini* на відміну від попереднього виду обмежене Причорномор'ям. В Україні поширений лише на півдні, у Одеській, Миколаївській та Херсонській областях. Поряд зі свійськими курми, в Україні та поза її межами вид зустрічається у індиків, а на суміжних територіях - і у цесарок [7].

Сучасні дослідження свідчать, що в останні десятиліття спалахи скрябініозу, спричинені *S. cesticillus*, реєструвались у багатьох країнах світу, де розводять свійських курей. Ця інвазія поширена у європейських країнах, у Північній Африці та на Близькому Сході, зокрема у Єгипті та Йорданії. Рідше хворіють кури у Південній Африці та Середній Азії, тоді як в Індії ця інвазія дуже поширена – екстенсивність інвазії досягає 42,2-48,9 % [10].

Поширені скрябініози і в Україні. Досить часто захворювання курей реєструють і у господарствах південних областей (Одеській, Миколаївській, Херсонській, Дніпропетровській, Запорізькій, Донецькій). Реєструють випадки загибелі курчат. Все це свідчить про актуальність проблеми та необхідність ґрунтовного вивчення скрябініозів у регіоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У регіоні, де виконувалися наші дослідження (Південь України), широке вивчення гельмінтів та гельмінтозів свійської птиці було розпочато після Другої світової війни, у 50-60 роки минулого століття. Відомості про цестод курей та індиків є у багатьох публікаціях. Тараненко І. Л. наводить список цестод для індиків Півдня України: *R. tetragona*, *R. echinobothrida* та *S. (M.) fedjushini* (визначена як *Skryabinia caucasica* Petrochenko and Kireev, 1966) та зазначає, що останній з них вперше знайдений в Україні. Герман В. В., Карпенко М. А., в монографії вказують для індиків Півдня України *Raillietina tetragona* (Molin, 1858), *S. (M.) fedjushini* та *Davainea maleagridis* Yones, 1936. Дещо пізніше відомості про скрябініози узагальнено у монографії Корнюшина В. В. [7] а також у підручниках Галата В. Ф., Березовського А. В., Пруса М. П., Сороки Н. М. [4] та Богача М. В., Березовського А. В., Тараненка І. Л. [1].

На початку ХХІ століття у південних та центральних областях України (стєпова зона) розгортаються широкі моніторингові дослідження гельмінтів та гельмінтозів свійських птахів (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Дніпропетровська обл. та інші). Зокрема вивчається сучасне поширення цестод курей та індиків. Публікується багато робіт [3, 8 та інші].

Мета роботи – встановити поширеність скрябініозів свійських курей та індиків у сучасних умовах утримання цієї птиці в господарствах південного заходу України. Визначити видовий склад збудників скрябініозів, вивчити вікову динаміку зараження, клініку та перебіг хвороб, розробити комплекс заходів для терапії та профілактики скрябініозів.

Матеріали та методи досліджень. Вивчення епізоотичної ситуації щодо цестодозів курей та індиків проводили у господарствах Одеської та Херсонської областей з різною технологією утримання птиці. Методом повного гельмінтологічного розтину кишечника за К. І. Скрябіним досліджено 493 екз. загиблих птахів (293 курей та 100

індиків). Ця робота виконувалась у лабораторій ОДС ННЦ «ІЕКВМ». Зібраних цестод фіксували у 70 % етиловому спирті. Камеральну обробку та визначення їх виконували у лабораторії відділу паразитології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України (м. Київ).

Додатково методом неповних гельмінтологічних розтинів за К. І. Скрябіним досліджено 326 шлунково-кишкових трактів, а також 124 проби посліду свійських курей різних порід.

Досліджено 5714 проб посліду від 4000 курей та 914 індиків з метою виявлення яєць давленейд та окремих члеників цестод. Для цього використовували метод послідовних промивань, удосконалений метод флотації з нітратом амонію, та метод диференційної експрес-діагностики яєць давеней та райетін. Роботи проводились у лабораторії ОДС ННЦ «ІЕКВМ». Всього досліджено 4914 проб посліду (4000 - від курей та 914 - від індиків).

Для виявлення статевозрілих цестод та їх члеників у вмісті кишечника та у посліді курей використовували бінокулярну лупу. При цьому робили зіскріб епітелію дванадцятипалої кишки, який продивлялись за допомогою компресоріуму. Цю роботу виконували у лабораторії паразитології, ветеринарної санітарії та дезинфекції ОДС ННЦ «ІЕКВМ». Зібрані цестоди та їх членики фіксували у 70° етиловому спирті. Камеральну обробку та видову диференціацію цестод виконували у лабораторії відділу паразитології Інституту зоології НАН України.

Досліджено також 568 екз. жуків *Calathus melanocephalus*, зібраних на території віварію та приміщеннях ОДС ННЦ «ІЕКВМ», де утримують курей з другої декади квітня по жовтень місяць. Личинок цестод в жуках виявляли під мікроскопом, використовуючи компресоріум. Підраховували кількість цистіцеркоїдів в жуках та інтенсивність інвазії в середньому на одну особину.

Робота проводилась з урахуванням «Загальних етичних принципів експериментів на тваринах» (Україна, 2001), згідно з положеннями «Європейської конвенції про захист хребетних тварин», використовуються для експериментальних та інших наукових цілей (Страсбург, 1985).

Результати досліджень та їх обговорення. За нашими даними у свійських курей в Україні загалом зареєстровано шість видів цестод з родини *Davaineidae*. Нижче наводимо ключ для їх визначення.

Ключ для визначення родів та видів давленейд свійських курей та індиків, що зустрічаються в Україні:

1 (4). Сколекс має чотири слабом'язисті присоски, неглибокі напівсферичні, які по краю озброєні численними шиповидними гачечками;

2 (3). Статеві органи чергуються, відкриваючись з одного чи іншого латерального краю членика. Стробіла коротка, складається з

кількох члеників. Яйця по одному розкидані в паренхімі зрілого членика – **Davainea**;

2 а. У стробілі довжиною кілька міліметрів лише 4–9 члеників. Корона хоботка складається з 60–95 дрібних 0,005–0,008 мм гачків. Відносно велика bursa цируса, довжина якої сягає 2/3 ширини членика. Сім'яників 12–15. Вагіна проста трубчаста. Статевий атріум простий, без додаткових випинань – **Davainea proglottina**;

2 б. Стробіла дещо більша, 5 мм і складається з 16–17 члеників. Корона хоботка налічує 100–130 гачків довжиною 0,008–0,011 мм. Bursa цируса відносно коротка, до середньої лінії членика чи трохи заходить за неї. Сім'яників 20–26. Вагіна з товстими зморшкуватими стінками без мішковидного випинання, всередині вислана ніжними щетинками – **Davainea meleagridis**;

3 (2). Статеві органи відкриваються з одного боку стробіли, яка складається з десятків чи сотень члеників. У зрілих члениках формуються паренхіматозні капсули, що містять кілька яєць – **Raillietina**;

3а (3б). Хоботок невеликий, діаметром 0,045–0,060 мм, озброєний однорядною короною гачків, кількість яких не перевищує 100, їх довжина 0,005–0,008 мм. Присоски поздовжньо-овальні з вузьким кільцем (0,010–0,015 мм) дрібних (0,005–0,010 мм) голчастих гачечків. Статевий атріум присосковидний. Bursa цируса невелика, довжиною 0,064–0,124 мм не досягає до екскреторного каналу. У кожному членику 18–35 сім'яників. Яйцеві капсули численні (60–100) – **Raillietina tetragona**;

3б (3а). Корона хоботкових гачків дворядна, кількість їх 180–250, довжина 0,012–0,013 мм. Хоботок значно більший, діаметром 0,10–0,15 мм. Присоски широко-овальні, з більш широким кільцем досить масивних гачечків. Статевий атріум простий, неглибокий, без м'язевого сфінктера, утворює трубчатий чоловічий канал. Сама bursa овальна, з дуже товстою м'язистою стінкою, довжина її 0,13–0,20 мм. Сім'яників 20–30, близько 100 – **Raillietina echinobothrida**;

4 (1). Присоски мускулясті, чашоподібні, без озброєння – **Skrjabinia**;

4а (4б). Зрілі цестоди довжиною до 150 мм. Присоски звичайно знаходяться у глибокій борозні, що оточує хоботок сколекса, який сплющений апікально, подушкоподібний. Гачки хоботка довжиною 0,008–0,013 мм, частіше 0,012 мм. Bursa цируса доходить до екскреторних каналів, може трохи заходити у середнє поле членика. Кількість сім'яників у члениках не більше 15–37 – **Skrjabinia (Skrjabinia) cesticillus**;

4б (4а). Довжина цестоди досягає 400 мм і більше. Хоботок сколекса апікально округлений, куполоподібний. Розташування присосків звичайне. Хоботкові гачки більші, 0,014–0,017 мм. Bursa

цирруса коротка, до екскреторного каналу не доходить. У членику знаходяться 35–44 сім'яника – *Skrjabinia (Movsesiania) fedjushini*.

Нами знайдено скрябінії двох видів – *S. (S.) cesticillus* та *S. (M.) fedjushini*.

Робота проводилась у малих, середніх, та великих фермерських господарствах, а також у приватному секторі, де птицю утримують на підлозі з використанням вигулів. Досліджені нами птахогосподарства за умови вільного доступу курей до природних пасовищ були в різному ступені неблагополучними щодо скрябініозів курей (див. табл. 1). Збудники цестод були відсутні у птиці, яку утримували в клітках.

Як свідчать наведені в таблиці дані всього з 269 курей, досліджених на Одещині, 28 голів (9,3 %) були інвазованими скрябініями, тоді як з досліджених на Херсонщині 57 голів зараженими було 8 голів (14,0 %). Максимальна кількість неблагополучних приватних господарств зареєстрована у Овідіопольському районі (ЕІ 14 %) курей та пгт. Чорноморка (ЕІ 18,5 %) Одеської обл. Досить високий показник екстенсивності інвазії зареєстровано також у курей приватних господарств Скадовського (18,1 %) та Чаплинського районів (17,6 %) Херсонської обл. Узагальнена зараженість скрябініями становила 78,6 %.

З двох видів скрябіній лише *S. (S.) cesticillus* була досить широко розповсюдженою (6 районів), тоді як *S. (M.) fedjushini* була зареєстрована у курей лише з Тарутинського району Одеської обл., виявлена досить висока ЕІ – 23,3 %.

За нашими даними *S. cesticillus* знайдена також у приватних господарствах Балтського та Савранського районів Одеської обл. та Чаплинського району Херсонської обл. у курей Адлеровської сріблястої та Полтавської глинястої порід (ЕІ 4 %), а також у індиків Бронзових широкогрудих (ЕІ 4,7 %) У приватних господарствах Біляєвського та Іванівського районів Одеської обл. екстенсивність інвазії індиків досягає 8,4 %. Найбільше неблагополучних пунктів виявлено у Арцизькому (ЕІ 13 %), Татарбунарському (ЕІ 19 %) та Тарутинському (ЕІ 21 %) районах, де досліджено курей Московської чорної та Нью-Гемпиширської порід.

Зараження курей даванеїдами зареєстровано у господарствах десяти районів Одеської та двох районів Херсонської областей (збори 2010–2011 та 2014 рр.). За даними копрологічних досліджень інвазованими було 34,1 % птахів (997 гол.), з них 82,4 % - курей (178 гол.) та 32,1 % - індиків (168 гол.). У фекаліях частіше знаходили капсули з яйцями райєтин, рідше членики та окремі яйця скрябіній. За матеріалами патологоанатомічних розтинів реєстрували *R. echinobothreida*, рідше - *R. tetragona* (райєтинозам була присвячена окрема публікація) [2].

1. Екстенсивність курей скрябініями *S. cesticillus* та *S. (M.) fedjushini*

№	Райони обстеження	Вид птиці	Вид паразита	Всього заражено	EI, %
Одеська область					
1	Овідіопольський	кури (n = 50)	<i>S. cesticillus</i>	7	14,0
2	пгт. Чорноморка	кури (n = 70)	<i>S. cesticillus</i>	13	18,5
3	Комінтернівський	кури (n = 58)	<i>S. cesticillus</i>	1	1,7
4	Балтський	кури (n = 61)	-	-	-
5	Тарутинський	кури (n = 30)	<i>S. (M.) fedjushini</i>	7	23,3
	Разом:	269		28	57,5
Херсонська область					
1	Чаплинський	кури (n=17)	<i>S. cesticillus</i>	3	17,6
2	Скадовський	кури (n=21)	<i>S. cesticillus</i>	2	18,1
3	Каланчацький	кури (n=19)	<i>S. cesticillus</i>	3	15,7
	Разом:	57		8	13,9

Епізоотичний процес за скрябініозу *S. (S.) cesticillus* та *S. (M.) fedjushini* характеризується певною віковою та сезонною динамікою. Встановлено, що найбільш сприятливими до зараження є курчата 2–4 місячного віку. Весною екстенсивність зараження цієї вікової групи становить 38,2 %, в літній період вона збільшується до 44,5–51,1 %, а восени досягає максимуму – 56,5 %. Відносно тепла затяжна осінь у 2012 та 2013 рр. супроводжувалась виділенням зрілих члеників скрябіній з послідом курей навіть до середини грудня. У другій половині незвичайно теплого січня 2014 року ми також знаходили членики скрябіній у посліді курей.

Відомо, що членики скрябіній і багатьох інших цестод здатні до поступального руху, виповзають на поверхню посліду, переміщуються на траву, де стають більш доступними для багатьох видів жуків – потенційних проміжних хазяїв. Ми також спостерігали, що у вологому свіжовиділеному посліді курчат зрілі членики *S. (S.) cesticillus* скорочувались подібно дощовим червам і переміщувались в різних напрямках протягом 2 і більше годин (залежно від погоди). Потім ще живі членики втрачали здатність рухатися, зменшувались в об'ємі у 2–5 разів і набували вигляду маленьких сферичних прозорих кульок молочно-водянистого кольору, які є принадливою поживою для проміжних хазяїв – жуків виду *Calathus melanocephalus*. Після загибелі членики скрябіній набували блідо-жовтого забарвлення. Виявлення таких кульок у посліді птиці дає змогу прижиттєво діагностувати цестодозну інвазію курей.

Жуки мешкають на територіях, що використовують для вигулу курей, де вони зустрічаються переважно у кормових залишках, рослинній підстилці (сіно, солома), будівельних матеріалах (дерев'яні дошки,

шифер), а також біля екскрементів птиці. З другої декади квітня на вигульних територіях та приміщеннях, де утримують курей, виявляли жуків у кількості 112 ± 11 екз./м², інвазованість їх цистіцеркоїдами *S. (S.) cesticillus* складала 7,3 %. З часом показники щільності їх популяції поступово збільшувались, досягаючи максимуму у липні-серпні 302 ± 23 екз./м² та 370 ± 32 екз./м² відповідно. Зараженість їх досягала відповідно 24,7 % та 28,9 %. В подальшому заселеність пасовищ цими жуками поступово знижувалось до мінімуму у жовтні – 73 ± 10 екз./м² при EI 6,1 %.

Найбільш виражені патологічні зміни спостерігались у дванадцятипалій кишці інвазованих курей. За достатньо високої інвазії (II 20–70 екз.) скрябініями *S. cesticillus* слизова оболонка кишечника курей 6-9 місячного віку була набряклою, з численими крововиливами, ерозіями, дрібними виразками у місцях прикріплення сколексів цестод. Зовнішній вигляд печінки та серця був без видимих патологічних змін. Проте, результати біохімічних досліджень сироватки крові інвазованої птиці вказували на пригнічення функції печінки: вміст загального білку був вище відносно нижньої межі фізіологічної норми. Підвищені показники ферменту АсАт вказували на критичний стан міокарду. Підвищений рівень концентрації ЦІК в сироватці крові вказував на імуносупресивні процеси в організмі спонтанно інвазованих *S. cesticillus* курей. Захворювання курей, спричинене *S. (M.) fedjushini*, перебігає важче, ніж скрябініоз цестицилюсний. За високої інтенсивності інвазії цими цестодами можлива раптова загибель курчат від закупорки кишечника.

Тому, враховуючи складні паразито-хазяїнні відносини, для підтримання імунологічного балансу в організмі інвазованої птиці і попередження розвитку імунодефіциту рекомендуємо на фоні дегельмінтизації (альбендазол 10 %, бровермектин-гранулят верталь, тощо) застосовувати пробіотико- (Мультибактерин ветеринарний Bs+La) та вітамінотерапію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. 1. У дослідженому регіоні у свійських курей та індиків ми знаходили 4 види цестод-давенейд: *R. tetragona*, *R. echinobthrida*, *S. (S.) cesticillus* та *S. (M.) fedjushini*. З них частіше зустрічалась *R. echinobthrida* та *S. (S.) cesticillus*, 1858).

2. Максимальна кількість неблагополучних пунктів виявлена у південних районах Одеської області: Тарутинському, Татарбунарському та Арцизькому. Екстенсивність інвазії курей у приватних господарствах тут досягає 12,3 %. Найбільші показники екстенсивності інвазії індиків зареєстровано у приватних господарствах у центральних районах Одеської області: Біляєвському та Іванівському – 8,4 %.

3. Встановлено, що найбільш сприйнятливими до інвазії скрябініями є курчата 2–4 місячного віку. Максимум інвазованості

курей спостерігається восени, коли ЕІ сягає 56,5 %. За теплої погоди пізньої осені та взимку виділення зрілих члеників *S. (S.) cesticillus* може спостерігатися до середини січня.

4. Скрябінії здатні зберігатися в кишечнику курей всю зиму у стані дестробіляції, а весною поновлювати продукування яєць. Їх личинки добре перезимовують у проміжних хазяях - жуках та мурашках, забезпечуючи зараження курчат вже з ранньої весни.

5. На фоні дегільмінтизації із застосуванням альбендазолу 10 %, Вермалю, броверменктин-грануляту рекомендуємо додатково згодовувати курчатам пробіотики та проводити вітамінотерапію. В зв'язку з цим рекомендуємо проводити дві профілактичні дегельмінтизації весною та восени.

Список літератури

1. Богач, М. В. Інвазійні хвороби свійської птиці / М. В. Богач, А. В. Березовський, І. Л. Тараненко – К.: Ветінформ, 2007. – 224 с.
2. Богач М. В. Патогістоморфологічні зміни в органах курей при експериментальному райєтинозі / М. В. Богач, Н. О. Степанова // Ветеринарна медицина України. – 2014. – № 6 (220). – С. 35–38.
3. Богач М. В. Паразитарні хвороби індиків фермерських і присадибних господарств Півдня України / М. В. Богач, І. Л. Тараненко // Агарний вісник Причорномор'я. зб. наук. пр. – Одеса, 2003. – Вип. 21. – С. 311–317.
4. Паразитологія та інвазійні хвороби тварин / В. Ф. Галат, А. В. Березовський, М. П. Прус, Н. М. Сорока. – Київ: Вища освіта, 2003. – 462 с.
5. Герман В. В., Карпенко М. А. Хвороби індиків / В. В. Герман, М. А. Карпенко. – Київ: Урожай, 1978. – 112 с.
6. Коваленко І. І. Гельминты и гельминтозы домашней птицы в хозяйствах Херсонской области / І. І. Коваленко, А. А. Кальченко, Г. В. Тропинина // Ветеринария. Респ. межвід. темат. науч. сб. – Киев, 1966. – Вып. 6. – С. 32–34.
7. Корнюшин В. В. Давенеоидеи. Биутериноидеи. Парутериноидеи / В. В. Корнюшин. – К.: Наук. думка, 1989. – 252 с. – (Фауна Украины; Т. 33, вып. 3).
8. Павленко С. В. Моніторинг гельмінтозів свійської птиці в господарствах Дніпропетровської та Запорізької областей / С. В. Павленко, І. І. Коваленко, Т. В. Маршалкіна, Г. В. Заїкіна // Ветеринарна медицина. Темат. наук. зб. – Харків, 2008. – Т. 91. – С. 352–355.
9. Тараненко І. Л. Гетеракидоз индеек (Эпизоотология, патогенез, профилактика) : автореф. дисс. ... докт. вет. наук. – М., 1973. – 39 с.
10. Gogoi A. R., R. P. Chaudhuri Contribution to the biology of fowl cestodes *Raillietina tetragona*, *Raillietina echinobothrida* and *Raillietina cesticillus* // Indian J. Anim. Sci. – 1982. – Vol. 52. – № 4. – P. 246–253.

References

1. Bohach M. V., Berezovskyi A. V., Taranenko I. L. (2007). Invaziini khvoroby sviiskoi ptytsi [Invasive diseases of the domestic birds]. Kyiv: *Vetinform*, 224. (in Ukrainian)

2. Bohach M. V., Stepanova N. O. (2014). Patohistomorfologichni zminy v orhanakh kurei pry eksperymentalnomu raiietynozii [Patogistomorfological changes in the organs of chickens in experimental Raillietiniosis]. *Veterynarna medytsyna Ukrainy*, № 6 (220), 35–38. (in Ukrainian)
3. Bohach M. V., Taranenko I. L. (2003). Parazytarni khvoroby indykyv fermerskykh i prysadybnykh hospodarstv Pivdnia Ukrainy [Parasitic diseases of turkeys in armer and adjoining the farm in the South of Ukraine]. *Aharnyi visnyk Prychornomor'ia, Zbirnyk naukovykh prats, Odesa, Vyp. 21*, 311–317. (in Ukrainian)
4. Halat V. F., Berezovskyi A. V., Prus M. P., Soroka N. M. (2003). Parazytolohiia ta invaziini khvoroby tvaryn [Parasitology and the nvasive diseases of the animals]. *Kyiv, Vyshcha osvita*, 462. (in Ukrainian)
5. Herman V. V., Karpenko M. A. (1978). Khvoroby indykyv [Diseases of turkeys]. *Kyiv, Urozhai*, 112. (in Ukrainian)
6. Kovalenko I. I., Kalchenko A. A., Tropinina G. V. (1966). Gelminty i gelmintozyi domashney ptitsyi v hozyaystvakh Hersonskoy oblasti [Helminthes and helminthiasis of the domestic birds in the famers of the Kherson region]. *Veterinariya, Respublikanskiy mezhvedomstnyiy. tematicheskyy nauchyiy sbornik*, – Kiev, Vyip. 6, 32–34. (in Russian)
7. Korniyushin V. V. (1989). Daveneoidei. Biuterinoidei. Paruterinoidei [Davaineiidea. Biuterinoidea. Paruterinoidea]. *Fauna Ukrainyi Kyiv, Naukova dumka*, vyip. 3, Tom 33, 252. (in Russian)
8. Pavlenko S. V., Kovalenko I. I., Marshalkina T. V., Zaikina H. V. (2008). Monitorynh helmintoziv sviiskoi ptytsi v hospodarstvakh Dnipropetrovskoi ta Zaporizkoi oblastei [Monitoring of the helminths poultry in farms of Dnipropetrovsk and Zaporizhia regions]. *Veterynarna medytsyna, Tematychnyi naukovyi zbirnyk, Kharkiv, Tom 91*, 352–355. (in Ukrainian)
9. Taranenko I. L. (1973). Geterakidoz indeek (Epizootologiya, patagenez, profilaktika) [Geterakidoz of turkeys (Epizootology, pathogeny, prevention)]. *avtoref. diss. ... dokt. vet. Nauk, Moskow*, 39. (in Russian)
10. Gogoi A. R., Chaudhuri R. P. (1982). Contribution to the biology of fowl cestodes Raillietina tetragona, Raillietina echinobothrida and Raillietina cesticillus *Indian J. Anim. Sci.*, Vol. 52, № 4, 246–253.35.

СКРЯБИНИОЗЫ – ОПАСНЫЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ ДОМАШНИХ КУР И ИНДЮКОВ ЮГА УКРАИНЫ

Н. А. Степанова, М. В. Богач, В. В. Корнюшин, О. Б. Гребень

Аннотация. Приведены данные по распространению скрябиниозов кур в хозяйствах разного типа на территориях южной Украины. Зарегистрировано два вида скрябиний – *Skrjabinia (Skrjabinia) cesticillus* и *Skrjabinia (Movsesiania) fedjushini*. *Приведен оригинальный ключ для определения видов даванеид домашних кур и индеек Украины.* Выяснена зависимость между зараженностью кур (экстенсивностью и интенсивностью инвазии) и способом их содержания; описана сезонная и возрастная динамика инвазии. Предложен комплекс мер по лечению и профилактике скрябиниозов.

Ключевые слова: *скрябиниозы, домашние куры, домашние индейки, Юг Украины*

SKRJABINIOSIS – A DANGEROUS DISEASE OF CHICKENS AND TURKEYS IN THE SOUTH OF UKRAINE

N. A. Stepanova, M. V. Bogach, V. V. Korniyushin, O. B. Greben,

Abstract. *The data of distribution of skryabinoses of chickens in different farms from the South of Ukraine are presented. Two cestode species – Skrjabinia (Skrjabinia) cesticillus and Skrjabinia (Movsesiania) fedjushini are founded. Key to the identification of the davenid species of chickens and turkeys from Ukraine is presented. Dependence of the extensity and intensity of cestode invasion on the type of chicken's keeping is described. Seasonal and age dynamics of invasion are given. The measures for treatment and prevention of skryabinos are proposed.*

Keywords: *skryabinoses, domestic chickens, domestic turkeys, the South of Ukraine*